

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM
LUDOVIKA

ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI
TANULMÁNYOK KAR
CIVILISZTIKAI TANSZÉK

OPUSCULA CIVILIA

Köblös Adél

*Magánjogi ügyek
az Alkotmánybíróság előtt*

Magánjogi ügyek az Alkotmánybíróság előtt

1. Bevezető

Számos kiváló tudományos munka foglalkozik napjainkban alkotmányértelmezéssel.² Megközelíthető elvont elméleti vagy empirikus alapon, többféle aspektusból, összehasonlító jelleggel is. Ez a témája a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet által szervezett „Az alapjogok értelmezése Európában” elnevezésű, közép-európai országok szakembereinek bevonásával folyó kutatásnak is, amelynek egyik fő célkitűzése annak feltárása és bemutatása, hogy milyen értelmezési módszereket, illetve alapjog-korlátozási teszteket alkalmaznak az érintett országok alkotmánybíróságai, milyen az alkotmányjogi érvelés stílusa. Ennek az empirikus kutatásnak az alapját a tanulmányokat mint ’országjelentéseket’ készítőik által kiválasztott, országonként harminc-harminc alkotmánybírósági határozat képezi. A kiválasztás tíz évre visszamenőlegesen azokra a határozatokra korlátozódott, amelyek többségi indokolása lényeges hivatkozást tartalmaz az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) valamely ítéletére. Az elemzések egy előre meghatározott szempontrendszert követnek, alapvetően a hagyományosnak tekinthető jogértelmezési módszerek előfordulási gyakoriságára, súlyára, szerepére koncentrálva.

A jelen tanulmány a fenti kutatáshoz kapcsolódva egyrészt arra fókuszál, vannak-e sajátos elemei az alkotmányértelmezésnek (alapjogértelmezésnek) a magánjogi jogviszonyokkal összefüggésben. Az elemzés elsődleges tárgya a fent említett kutatási projekt céljára kiválasztott határozatok közül a magánjogi ügyekben született döntések többségi indokolása. Kitérek azonban pár olyan határozatra is, amelyek ugyan nem szerepelnek a kiválasztott döntések között, de amelyek szükségesek egy teljesebb kép megalkotásához. Viszonyítási pontként előbb röviden ismertetem, milyen következtetések vonhatók le általában az Alkotmánybíróság alkotmányértelmezését illetően a harminc határozat alapján, majd áttekintem a magánjogi ügyekben hozott alkotmánybírósági döntések érvelésének főbb jellemzőit. Az Alaptörvény, azon belül is az alapjogok és a magánjog kapcsolata azonban nem jellemezhető az igen sok vitát kavarázó horizontális hatály kérdésének érintése nélkül, ezért kitérek e témakörre is az Alkotmánybíróság döntéseit vizsgálva.

¹ Köblös Adél tudományos főmunkatárs a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karának Civilisztikai Tanszékén.

² Csak néhány példa, elsődlegesen a hazai jogirodalomból: Csink Lóránt – Fröhlich Johanna: *Egy alkotmány margójára*. Budapest, Osiris, 2012.; Sente Zoltán: *Érvelés és értelmezés az alkotmányjogban*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2013.; Paczolay Péter: Az Alkotmánybíróság alkotmányvédő szerepéről. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2014), 1. 105-110.; Jakab András – Fröhlich Johanna: Alkotmányjogi érvelés az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2014), 2. 83-103.; Jakab András: Az európai alkotmányjog nyelve. Akadémiai nagydoktori thesis, MTA TK Jogtudományi Intézet, 2016.; Jakab, András – Dyevre, Arthur – Itzcovich, Giulio: *Comparative Constitutional Reasoning*. Cambridge, Cambridge University Press, 2017.; Fröhlich Johanna: *Az alkotmányértelmezési módszerek igazolása*. Doktori értekezés, Budapest, 2017; Fröhlich Johanna: Alkotmányértelmezés. In Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) <http://ijoten.hu/szocikk/alkotmnyrtelmezs> (2019); Gárdos-Orosz, Fruzsina – Sente, Zoltán (szerk.): *Populist Challenges to Constitutional Interpretation in Europe and Beyond*. Oxon, New York, Routledge, 2021.

2. Az Alkotmánybíróság által alkalmazott értelmezési módszerekről dióhéjban

A kiválasztott harminc határozat elemzése arra mutatott rá, hogy bár az Alaptörvény R) cikkének (3) bekezdése kijelöl egy, az alkotmányértelmezés során követendő irányt³, sőt, az Alaptörvény egyéb rendelkezései is tartalmazzanak az értelmezést érintő előírásokat⁴, az alkotmánybírói gyakorlatban ezek nem kapnak kiemelkedő szerepet.⁵ A testület pedig – szemben például az EJEB-bel⁶ – sem konkrét határozatban, sem más formában – nem nyilvánult meg átfogó jelleggel abban, mely módszereket tekinti elfogadhatónak, illetve melyeket nem, és az egyes módszereknek milyen jelentőséget, súlyt tulajdonít. Ilyenleg legfeljebb szórványosan találkozhatunk.⁷ A döntések indokolásainak elemzése alapján kirajzolódik egy gyakorlat, amely semmiképp nem tekinthető kőbe vésetnek.

Az elsődleges értelmezési módszer a korábbi alkotmánybírói határozatokra történő hivatkozás. Ez általánosan elfogadott és észszerű megoldás, igaz ugyan, hogy időnként a korábbi határozatokból vett idézetek túlságosan terjengősek és esetenként csak távolról kapcsolódnak a vizsgálat konkrét tárgyához. Ki kell emelni, hogy az Alkotmánybíróság az ügyek egyedi sajátosságainak figyelembevétele mellett is arra törekszik, hogy alkotmányértelmezése – lehetőleg – ellentmondásmentes, logikus rendszerré álljon össze.⁸ Így nem pusztán a korábbi ügy hasonlósága ad alapot egy korábbi határozatra való visszahivatkozásra, hanem a kidolgozott dogmatikai rendszer követése is. Ez az általános megállapítás nem jelenti ugyanakkor azt, hogy az ellentmondásmentesség töretlenül megvalósul, és nem találunk „kilógó” eseteket.

A másik igen gyakran alkalmazott módszer a tág értelemben vett kontextuális értelmezés, vagyis amikor az Alkotmánybíróság az Alaptörvény valamely rendelkezését egy másikkal

³ A hivatkozott bekezdés az alaptörvényi rendelkezések értelmezése során előírja az objektív teleologikus módszer alkalmazását, továbbá a Nemzeti Hitvallással és a történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban történő értelmezést. Az itt említett módszerek egymáshoz való viszonya nem egyértelmű, vagyis nem állapítható meg csupán a szövegből, mi a teendő akkor, ha az egyes módszerek egymással ellentétes eredményre vezetnének.

⁴ Ilyennek tekinthető pl. az Alaptörvény 28. cikkének azon rendelkezése, amely szerint az Alaptörvény (és a jogszabályok) értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak. Van továbbá olyan gondolkodás is, amely az N) cikknek is jelentőséget tulajdonít az alkotmányértelmezés során. [Ld. pl. a 23/2013. (IX. 25.) AB határozatot, illetve Dienes-Oehm Egon párhuzamos indokolását.] Eszerint pedig az Alkotmánybíróság (is) köteles tiszteletben tartani a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét. Más felfogás szerint e rendelkezés az alkotmányértelmezést nem befolyásolja, az elv tiszteletben tartásának kötelezettsége az Alkotmánybíróság egyéb viszonyaiban (költségvetési forrásból való gazdálkodása körében) érvényesítendő.

⁵ Ez még az egyébként egyértelmű és általánosan elfogadottnak tekinthető objektív teleologikus értelmezésre is igaz, amely a harminc határozatból hétben jelent meg önállóan, míg további kilencben a korábbi alkotmánybírói határozatok beidézése révén. A Nemzeti Hitvallással, illetve a történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban történő értelmezés inkább még kísérleti stádiumban van majd tíz év elteltével is: pár bizonytalan hivatkozás inkább illusztratív jelleggel tűnik fel a határozatokban. Ennek oka lehet az is, hogy sok a kérdőjel a preambulumban és az Alaptörvény tartalmi rendelkezéseinek egymáshoz való viszonya körül, amelynek következtében szöges ellentétben álló álláspontok jelentek meg a jogtudományban. A történeti alkotmány vívmányai körül még nagyobb a bizonytalanság, és talán ez is az oka annak, hogy a testület nem tett kísérletet arra, hogy irányt mutasson általános jelleggel, miről ismerhetők fel a vívmányok.

⁶ Lásd: Magyar Helsinki Bizottság v. Magyarország, no. 18030/11, 2016. november 8-i ítélet.

⁷ Pl. 5/2016. (III. 1.) AB határozat, 34/2017. (XII. 11.) AB határozat.

⁸ Ld.: Sente Zoltán: *Érvelés és értelmezés az alkotmányjogban*. Budapest, Dialóg Campus, 2013, 46.

összevetve értelmezi. Ez az alkotmány mint koherens, ellentmondásmentes rendszer gondolatából táplálkozik.⁹

Habár az alaptörvényi rendelkezések szövege elsődlegesen akkor kerül előtérbe, amikor arról kell dönteni, követhetőek-e a korábbi Alkotmány ideje alatt született alkotmánybíróági határozatokban kidolgozott elvek¹⁰, kitüntetett szerepe van a szavak jogi jelentésének, különösen, ha e körében figyelembe vesszük a sokszor igen absztrakt módon és tömören megfogalmazott rendelkezések mögött álló dogmatikai rendszert, valamint az alkalmazott jogelveket is.

A kutatás – a határozatok kiválasztásának szempontrendszere miatt – nem alkalmas annak mérésére, milyen súllyal esnek latba a nemzetközi egyezmények, különösen pedig az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE), valamint az Emberei Jogok Európai Bíróságának (EJEB) ítéletei az alkotmányértelmezés során. Annyi leszűrhető azonban – már az absztrakt alkotmányértelmezési hatáskörben hozott határozat alapján is¹¹ –, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény értelmezése során tekintettel van az európai uniós tagsággal együtt járó, valamint a Magyarországot nemzetközi szerződés alapján terhelő kötelezettségekre.¹²

Amíg a nemzetközi egyezmények – így az EJEE – figyelembevételére az alkotmányértelmezés során elfogadottnak tekinthető, addig igen ellentmondásos a helyzet a nemzetközi bíróságok, különösen pedig az EJEB ítéletei kapcsán. Ugyan visszatérő elvként tűnik fel a határozatokban az, hogy az Alkotmánybíróság az alapjogok érvényesülésének minimális mércéjeként fogadja el a nemzetközi jogvédelmi mechanizmusok által biztosított jogvédelmi szintet¹³, igazából az EJEB-nek, valamint az EJEB ítéleteinek a testületen belüli megítélése nem egységes.¹⁴

A kutatás a harminc határozat elemzése alapján azt mutatta, hogy a szavak hétköznapi jelentésének, a szókapcsolatoknak, a logikai értelmezésnek, a derogációs formuláknak, a rendes bíróságok gyakorlatának, a törvényi vagy más jogszabályoknak, más állami szervek javaslatainak és normáinak, a történeti értelmezésnek, a jogtudományi munkáknak és nem jogi értékeknek nincs kiemelkedő jelentősége az értelmezés során.

⁹ Az Alkotmánybíróság az „Alaptörvényt – célkitűzésének megfelelően – továbbra is koherens rendszerként értelmezi és alkalmazza, és az Alaptörvény valamennyi, az adott ügy elbírálása szempontjából releváns rendelkezését figyelembe veszi és összeméri.” 12/2013. (V. 24.) AB határozat.

¹⁰ Ld.: 13/2013. (VI. 17.) AB határozat.

¹¹ 2/2019. (III. 5.) AB határozat.

¹² Ennek alapját az Alaptörvény Q) és E) cikkei képezik.

¹³ Ld.: 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, valamint a kiválasztott magánjogi tárgyú határozatok közül a 13/2020. (VI. 22.) AB határozat.

¹⁴ Elég itt csak röviden utalni két volt alkotmánybíró, Bragyova András és Kovács Péter közötti elvi nézetkülönbségre [Bragyova András: Az értelmezés hatalma. *Alkotmánybíróági Szemle*, (2011), 1. 83-92.; Kovács Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletére való hivatkozás újabb formulái és technikái a magyar Alkotmánybíróság, valamint néhány más európai alkotmánybíróági és más gyakorlatában. *Alkotmánybíróági Szemle*, (2013), 2. 73-84.; Kovács Péter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságára és más nemzetközi egyezményekre való hivatkozás az Alkotmánybíróságon és a Nemzetközi Büntetőbíróságon: hasonlóságok és különbségek. *Miskolci Jogi Szemle*, (2020) 1. Különszám 145-135.], valamint mostanság Pokol Béla alkotmánybíró – nem csupán elvi alapokon [szuverenitás stb., ld. pl. a 3025/2014. (II. 17.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolását] álló, hanem volt strasbourgi bírák nyilatkozataira is építő – kritikájára [ld. a 1/2019. (II. 13.) AB határozathoz fűzött különvéleményt].

3. Az alkotmányértelmezés jellemzői magánjogi ügyekben

3.1. A vizsgált határozatok

A magánjogi jogviszonyok és az alkotmány kapcsolata számos vitát generáló téma, különösen az alapjogok magánjogi jogviszonyokban való érvényesülésének kérdése. Hazai viszonylatban e téren a jogfejlődést jelentősen befolyásolta, hogy bevezették a bírói döntések elleni, ún. valódi alkotmányjogi panaszt.¹⁵ Miként arra Téglási András¹⁶ – Menyhárd Attila nyomán is¹⁷ – rámutat, az alkotmányjog művelői inkább mellette, míg a magánjog művelői inkább ellene vannak az alapjogok magánjogi viszonyokban való érvényesülésének, habár a magánjog művelői között is elfordulnak az alapjogok közvetlen horizontális hatályát támogatók¹⁸. Semmiképp nem célolok ezen megközelítések részletes bemutatása vagy elemzése, csupán annyiban kívánok kitérni rájuk, amennyiben hozzájárulnak egy teljesebb kép felvázolásához.

A kiválasztott harminc határozat között nyolc¹⁹ olyan található, amely a tág értelemben vett magánjogi jogviszonyokhoz kapcsolódik. E szám abban az értelemben magas, hogy az összes harminc határozat nem elhanyagolható hányadát teszi ki. Abszolút értelemben azonban alacsony, ezért az azok alapján levonható következtetések helyessége könnyen megkérdőjelezhető. A szövetkezeti hitelintézetek integrációjára vonatkozó törvény alkotmányosságával kapcsolatos ügy ráadásul igen sajátos is, mert ugyan az állam a szövetkezeti hitelintézetek egymás közötti jogviszonyaiba avatkozott be (nem a szövetkezetek és ügyfelek szerződéses kapcsolataiba), azonban ezt – egyebek mellett – társasági jogi eszközök igénybevételével (tőkeemelés) tette törvény útján. A többi határozat közül négy a személyiségvédelem területére esik, egy öröklési jogi kérdést érint, egy pedig apasági vélelemmel kapcsolatos. A nyolcadik ügy munkajogi tárgyú. A négy személyiségvédelemmel összefüggő esetből három ugyanarról a töről fakad, és a legfelső bírói fórum (és az ezt követő bírói gyakorlat) polgári jogi dogmatikára felépülő álláspontjának és az Alkotmánybíróság alapjogi szemléletének ütközését hozza felszínre a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) alapján hozott bírói döntések vizsgálatára irányuló alkotmányjogi panaszok alapján indult eljárásokban. A negyedik ügy szintén a személyiségvédelemhez kapcsolódik, azonban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) rendelkezésének alkotmányossági vizsgálatára irányult. Ezek az ügyek – már számukban is – jelzik azt a gócpontot, ahol a magánjogi gondolkodás és az alapjogi követelmények egymásnak feszülése, valamint a két fórum (Kúria és Alkotmánybíróság) hatalmi harcai felszínre törtek. Ez nem feltétlenül törvényszerűség, a vizsgált időszak jogi/társadalmi aktualitását tükrözi.

¹⁵ Csehi Zoltán: A valódi alkotmányjogi panasz és a magánjog lehetséges jövőjéről. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2012), 2. 126-130.; Vissy Beatrix: Támponok a valódi alkotmányjogi panasz hatókörének megállapításához. *Közjogi Szemle*, (2014), 2. 40-46.

¹⁶ Téglási András: A magánjog alapjogiasítása – kritikák és veszélyek. *Jogelméleti Szemle*, (2020), 2. 164-172. 167.

¹⁷ Téglási András: Az alapjogok hatása a magánjogi viszonyokban az Alkotmánybíróság gyakorlatában az Alaptörvény hatálybalépését követő első három évben – különös tekintettel a tulajdonhoz való jog alkotmányos védelmére. *Jogtudományi Közöny*, (2015), 3. 148-157. 150.

¹⁸ Ilyen volt Lábadi Tamás, aki az alapjogok közvetlen horizontális hatálya mellett állt ki, miként arra Bedő Renáta tanulmányában rámutat. Ld.: Bedő Renáta: Az alapjogok érvényesülése magánviszonyokban Magyarországon – Fókuszban a fórumrendszer. *Fundamentum*, (2018), 1. 58-69. 59.

¹⁹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, 20/2014. (VII. 3.) AB határozat, 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, 36/2014. (XII. 18.) AB határozat, 5/2016. (III. 1.) AB határozat, 16/2016. (X. 20.) AB határozat, 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, 13/2020. (VI. 22.) AB határozat.

A nyolc ügyből négyben jogszabályt (szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról szóló törvény, a Ptk. képmásvédelemre, illetve az apaság vélelmének megdöntésére vonatkozó szabálya, illetve egy nemzetközi egyezményt kihirdető kormányrendelet, illetve a diplomáciai vagy egyéb mentesség esetében szükséges eljárásról szóló törvényerejű rendelet), négyben pedig bírói döntést vizsgált az Alkotmánybíróság. A normakontroll eljárások közül csak három ügyben volt a vizsgálat tárgya magánjogi rendelkezés, a negyedik – bírói kezdeményezésre indult – ügyben arról kellett döntenie, sérti-e a nemzetközi egyezményen alapuló joghatóság alóli mentesség, illetve a mentesség kérdésében az igazságügyminiszter álláspontjának a bíróságokra kötelező ereje a tisztességes eljáráshoz való jogot.

Ez utóbbi határozat kapcsán rá kell mutatni arra, hogy a magánjogi jogvitákban előterjesztett alkotmányjogi panaszok igen nagy hányadában sérelmezik az indítványozók a tisztességes eljáráshoz való joguk megsértését. Ezek egy része valóban az eljárás mint olyan tisztességtelenségét állítja, egy igen jelentős másik hányada azonban a tisztességes eljáráshoz való jogon keresztül a bíróság (anyagi jogra vonatkozó) jogértelmezését vitatja. Az ilyen tartalmú panaszok érdemi elbírálásától az Alkotmánybíróság sokáig elzárkózott azon az alapon, hogy nem kíván a szuperbíróság szerepébe lépni, feladata az alkotmányos és nem az egyszerű jogértelmezési kérdések eldöntése, ez utóbbi végső fokon a Kúria hatáskörébe tartozik.²⁰ Később ezt a kategorikus elzárkózását épp egy polgári jogi tárgyú (vadkár) ügyben törte át 2017-ben²¹, amikor is kifejtette, hogy a vonatkozó jogszabályokat be nem tartó bíróság lényegében visszaél saját függetlenségével, amely adott esetben ezen keresztül a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét okozhatja. Az a bírói ítélet, amely alapos ok nélkül hagyja figyelmen kívül a hatályos jogot, önkényes, fogalmilag nem lehet tisztességes, és nem fér össze a jogállamiság alapelvével.²²

Habár az állami szervek önkényével szembeni védelem az alapjogok fő rendeltetése, a fenti megközelítés alkalmas lehet arra, hogy az Alkotmánybíróság jelentős befolyást gyakoroljon a magánjogi szabályok értelmezése és alkalmazása területén (is). Hangsúlyozandó, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog nem a helyes döntéshez biztosít jogot²³, az önkényes és a helytelen (téves) döntés elhatárolása pedig nem egyszerű feladat, eddig kidolgozott alkotmánybírósági szempontrendszer nem tekinthető még kiforrottnak.²⁴

A tisztességes eljáráshoz való jog – még akkor is, ha az eljárás magánjogi vitában folyik – az egyén (illetve szervezetei) és az állam mint igazságszolgáltató hatalom közötti kapcsolatra

²⁰ Pl.: 3356/2021. (VII. 28.) AB végzés.

²¹ 20/2017. (VII. 18.) AB határozat.

²² E gyakorlat nem korlátozódik ugyanakkor a magánjog területére. A 23/2018. (XII. 28.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a Magyar Nemzeti Bank határozata nyomán indult közigazgatási pert követően a Magyar Nemzeti Bank által előterjesztett alkotmányjogi panasz eljárásban erősítette meg fenti álláspontját, míg a 12/2021. (IV. 14.) AB határozatban társadalombiztosítási ügyben.

²³ 9/1992. (I. 30.) AB határozat

²⁴ A 12/2021. (IV. 14.) AB határozatban ennek elemeit gyűjtötte össze a testület a következőképpen: „a bírói döntés akkor contra legem - és egyben contra constitutionem -, amennyiben: 1. az eljáró bíróság ítéletének indokolásában nem tartalmazott arra vonatkozó érvelést, hogy miért hagyta figyelmen kívül az adott jogkérdésre irányadó hatályos jogszabályi rendelkezéseket; 2. nem vette figyelembe az ügyre irányadó jogi normákat; 3. olyan bírósági gyakorlatra alapozva hozta meg döntését, amelynek alapjául szolgáló normát a jogalkotó már hatályon kívül helyezett”. Egy korábbi, a 24/2020. (X. 15.) AB határozatában az eljáró öttagú tanács kifejtette, hogy az említett feltételek *együttes* fennállása esetén állapítható meg alaptörvényellenesség (igaz, a konkrét ügyben a harmadik feltétel vizsgálatát az Alkotmánybíróság elmulasztotta bemutatni). A jogirodalomban megfogalmazódott felfogás szerint a valódi alkotmányjogi panasz szerepét az ún. Justizmord-esetek kezelésében lehet megglelni. Ld.: Csehi i. m. (14. lj.) 129.

vonatkozik, e jogviszonyt illetően támaszt követelményeket.²⁵ E jogviszony pedig napjaink felfogása szerint közjogi jellegű²⁶. Annak, hogy az eljárás magánjogi vitában folyik (az anyagi jog szerint mellérendelt személyek között), a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmények köre, e jog tartalma tekintetében van jelentősége. Mindezt szem előtt tartva a további vizsgálódásból elhagyom a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő határozat elemzését.

A megmaradt határozatokat szemlélve megállapítható, hogy egyik sem érinti a szerződési jogot, amelyet a diszpozitivitás jellemez, ehelyett a személyiségvédelem, az öröklési jog és a családi jog területére eső ügyekben születtek. Az utóbbi években érdemben elbírált teljes ülési ügyeket tekintve is megállapítható, hogy viszonylag ritkábban merül fel a szerződési jogot érintő tényállás az Alkotmánybíróság előtt, a személyiségvédelem azonban „slágertémának” számít.²⁷

3.2. A magánjogi viszonyokban született alkotmánybíróági határozatokban alkalmazott értelmezési módszerek

A hét vizsgált alkotmánybíróági határozat elemzése azt mutatta, hogy a magánjogi tárgyú ügyekben is elsődleges a korábbi alkotmánybíróági határozatokra való hivatkozás, illetve a tág értelemben vett kontextuális, azaz a más alaptörvényi rendelkezés figyelembevételével történő értelmezés. Kiemelkedő szerepet játszott emellett a szavak jogi jelentése, beleértve a dogmatikai és a jogi elvek alapján való értelmezést is. Ilyen jogelv volt a favor testamenti és a társadalmi nyilvánosság elve.

A határozatok körülbelül felében támaszkodott az Alkotmánybíróság az értelmezés körében az alaptörvényi rendelkezés objektív céljára (különösen a véleménynyilvánítás szabadságának körében e jog kettős igazolására)²⁸, külföldi jogi megoldásokra, illetve a rendesbíróóságok gyakorlatára. E körben kiemelendő az öröklési joggal foglalkozó határozat²⁹, amely részletesen bemutatja a magánjogi szabályozást, valamint az erre épülő töretlen közjegyzői és bírói gyakorlatot, továbbá a polgári jogi kommentárok, jogtudományi munkák ezekkel azonos tartalmú megállapításait. Mindezekből az szűrhető le, hogy a panasszal támadott bírói döntés azon kivételes esetek körébe tartozik, ahol a bíróság „helytelen” (jogszabálysértő) döntést hozott. Mindazonáltal az Alkotmánybíróság kihangsúlyozta, hogy döntése nem a polgári anyagi szabályokon, illetve az ehhez kapcsolódó joggyakorlaton alapul, hanem az Alaptörvény rendelkezésein: az alapjogsérelem nem a jogszabálysértésből (contra legem értelmezésből), hanem az örökléshez való alapjog sérelméből fakad.³⁰

Két ügyben fordult elő jogtudományi munkákra való hivatkozás, kizárólag magánjogi témájú forrásokra (pl. Ptk. kommentárok). A harminc határozat vizsgálata alapján is az volt kimutatható, hogy a jogirodalom felhasználása – amely egyébként összességében igen csekély – nem az alkotmányjogi kérdésekhez, hanem a jogági jogalkalmazáshoz, -értelmezéshez kötődik. Szintén két határozatban találhatunk ad absurdum értelmezést: mindkettő a sajtó szabadsága és az emberi méltóság ütközéséhez kapcsolódik a személyiségvédelem területén.

²⁵ Ld. Téglási András érvelését a processzuális jellegű alapjogokkal kapcsolatban. Téglási i. m. (15. lj.) 172.

²⁶ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Budapest, Osiris, 2012, 36.

²⁷ Vö. Bedő i. m. (17. lj.) 60.

²⁸ Pl. 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

²⁹ 5/2016. (III. 1.) AB határozat.

³⁰ Ezzel pedig alapjogi védelemben részesítette az öröknyilvánosnak azon végintézkedési (rendelkezési) jogát, hogy halála esetére végrendeletében az általa megnevezett személynek (örökösének) haszonélvezeti jogot juttasson.

A törvényi szabályokra való hivatkozás is két esetben játszott szerepet: egyrészt a szövetkezeti hitelintézetek integrációjával kapcsolatos ügyben, ahol az Alkotmánybíróság a törvény preambuluma alapján azonosította be a tulajdonkorlátozás céljaként alkotmányosan elfogadható közérdeket, másrészt a már fent említett öröklési ügyben, ahol bemutatta a tulajdonost megillető rendelkezési szabadságra vonatkozó polgári jogi rendelkezéseket.

Az összes harminc határozathoz képest a hét magánjogi tárgyú döntés vizsgálata alapján nem mutatható ki nagy eltérés az értelmezés alkalmazott módszereiben. Talán csak a bírói gyakorlatra való gyakoribb hivatkozás emelendő ki különbségként, ami a vizsgált hét határozat valamivel több, mint felében (négy ügyben) megjelent.

A mérlegelésbe bevonandó körülmények meghatározók annak eredményére nézve. Ez még a normakontrollra irányuló eljárásokban is így van, még fokozottabban igaz a bírói döntések ellen indított panaszeljárásokban, ahol gyakran egymással szembenálló (ütköző) alapjogok védelmi körét kell meghúznia az Alkotmánybíróságnak, illetve a bíróságoknak. Habár e körülmények kiválogatása nem illeszkedik a hagyományos értelmezési módszerek kereteibe, lényeges befolyást gyakorolnak az alapjogi védelem terjedelmére.

3.2. Az alapjogok horizontális hatálya

A témával foglalkozó szerzők kiemelik, hogy a jogfejlődés folyamatában a szabadságjogok védelme előbb az állam negatív, tartózkodási kötelezettségében öltött testet, és az állam—polgár vertikális viszonylatában érvényesült. Később fogalmazódott meg, hogy az állam nemcsak tartózkodni köteles az alapjogok megsértésétől, hanem tennie is kell az érvényesülésük biztosítása érdekében, és megjelent az állam úgynevezett intézményvédelmi kötelezettsége, amely magával hozta annak igényét is, hogy az alapjogok védelme az állam tevőleges magatartásának közvetítésével számonkérhető legyen a magánszemélyek közötti viszonylatban is.³¹

Miként arra Gárdos-Orosz Fruzsina és Bedő Renáta tanulmányában³² rámutatott, az Alkotmánybíróság elismerte az alapjogok horizontális hatályát.

A Kormánynak a „devizahitel szerződésekkel” összefüggő, elvont alkotmányértelmezésre irányuló indítványa alapján született 8/2014. (III. 20.) AB határozatban kifejtettek szerint³³:

„[a]z a vita, hogy az alapjogok és az államcélok a magánjogra hatással vannak-e, ma már csak arról folyik, hogyan van hatással az alkotmány-törvény a magánjogi viszonyokra. Vagyis a behatás módszerei és intenzitása a vita tárgya. A közvetett hatály tana értelmében az alkotmány-törvény érvényesülésével együtt a polgári jogviszonyok azonban továbbra is polgáriak maradnak. Az Alaptörvényben foglalt jogok a magánjog generálklauzuláin keresztül képesek beszűrődni a magánjog rendszerébe. Ahol tehát még generálklauzula alkalmazására sincs lehetőség, ott az alkotmányi jogok sem képesek közvetlenül hatni a magánjogban. A deviza-szerződésekkel kapcsolatban azt lehet megállapítani, hogy a horizontális hatály kérdése a magyar alkotmánybíróság értelmezése szerint nem arról szól, hogy egyes szerződések

³¹ Gárdos-Orosz Fruzsina – Bedő Renáta: Az alapvető jogok érvényesítése a magánjogi jogviták során – az újabb alkotmánybírósági gyakorlat (2014-2018). *Alkotmánybírósági Szemle*, (2018), 1. 3-15. 5.

³² Gárdos-Orosz – Bedő i. m. (30. lj.) 6-7., Téglási i. m. (15. lj.) 164.

³³ Az Alkotmánybíróság a következő kérdés kapcsán fejtette ki az idézet szerinti álláspontját: az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdéséből közvetlenül nem levezethető-e valamely szerződési feltétel alaptörvény-ellenessége.

közvetlenül alaptörvény-ellenesek lehetnének, hanem arról, hogy a bíróság a jogalkalmazása és a jogértelmezése során megfelelően figyelembe vette-e az Alaptörvényben foglaltakat. Az *Alaptörvényben foglaltak pedig lehetnek alapjogok, államcélok vagy alkotmányos értékek.* (...) Az Alaptörvény 28. cikke kifejezetten tartalmazza, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.” (*Kiemelések a szerzőtől.*)

A fenti idézet a közvetett horizontális hatály mellett érvel, vagyis hogy az alapjogi rendelkezések az ún. generálklauzulák értelmezésén keresztül érvényesülhet a magánjog területén. A kiemelt szövegrészek és a szövegfüzés alapján nem dönthető el, hogy ez csak az alapjogokra vonatkozik, vagy az Alaptörvény egyéb rendelkezéseire is, mint például az M) cikke, amelyből alapjogok nem, de alkotmányos jogok következ(het)nek.

A csupán pár héttel korábbi és a kiválasztott határozatok közt szereplő, elvont normakontroll eljárásban született 7/2014. (III. 7.) AB határozat még nem vette számba a fenti gondolatokat. A véleménynyilvánítás/sajtószabadság versus emberi méltóság alapjogának összeütközése kapcsán az érvelés alátámasztásaként felhozott korábbi alkotmánybírói határozatok büntetőügyekben születtek. Az Alkotmánybíróság azonban az érveket a büntetőjogi felelősségre vonáson túl a polgári jogi jogkövetkezmények tekintetében is irányadónak tekintette, mivel a sérelemdíjak alkalmazásának szélesre tárt lehetősége komoly visszatartó erőt jelenthet a közvitában való részvételtől. A jogági eltérések egyáltalán nem befolyásolták az érvelés további menetét. Balogh Éva rámutat arra, hogy e döntés legnagyobb újdonsága épp az, hogy a Magyarországon eddig csupán a büntetőjog területén alkalmazott New York Times-szabályt alapul vevő alkotmánybírói gyakorlatot kiterjeszti a polgári jogra is.³⁴

Az absztrakt alkotmányértelmezés és az utólagos normakontroll eljárás azonban kevésbé hozza felszínre a magánjogi dogmatika és az alapjogok ütközésének feszültségeit.³⁵ Ennek igazi színtere a valódi alkotmányjogi panasz alapján folyó eljárás.³⁶ A 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, valamint az azt követő megismételt bírói, illetve újabb alkotmánybírói eljárás és határozat(ok) e tekintetben mindenképpen külön figyelmet érdemelnek. A bírói döntés elleni panaszt azt követően nyújtotta be az internetes hírportál kiadója, hogy a bíróságok helyt adtak a felperesek képmáshoz való jogának mint személyhez fűződő (most személyiségi) jogának megsértése miatt előterjesztett keresetének. A felperesek egy politikai demonstrációt biztosítottak rendőrként, a róluk készített fényképeket tették közzé egy, a demonstrációról írott elektronikus újságcikk illusztrációjaként. A fényképeken a rendőröket felismerhetően ábrázolták.

³⁴ Balogh Éva: Az Alkotmánybíróság határozata a közéleti szereplők bírálhatóságáról – A véleménynyilvánítás szabadsága, demokratikus vita és az emberi méltóság. *Jogesetek Magyarázata*, (2014), 3. 3-11. 11.

³⁵ Az alkotmánybírói határozatokban előbukkanó érvelés szerint a szerződő felek mint alanyi jogosultak és alanyi kötelezettek egymással szembeni érdekegyensúlyát, és a gyengébb pozícióban lévő fél védelmét a Polgári Törvénykönyv (vagy általában a magánjogi jogszabály) hivatott biztosítani. [ld.: 3009/2012. (VI. 21.) AB határozat]. Ez arra is utalhat, hogy ezen érdekmérlegelés során veszi figyelembe a jogalkotó az Alaptörvény alapjogi rendelkezéseit, és húzza meg az ütköző alapjogok egymáshoz viszonyított védelmi körét. Miként arra Vissy Beatrix rámutat: „A polgári jog ugyanis a saját szabályaival – mindenekelőtt a generálklauzulákkal – védelmezi az alapjogokban kifejeződő objektív értékeket, következésképpen az a bíró, aki ezekre az értékekre nincs tekintettel, a polgári jogot értelmezi helytelenül és nem az alkotmányjogot.” Vissy Beatrix: Támpontok a valódi alkotmányjogi panasz hatókörének megállapításához. *Közjogi Szemle*, (2014), 2. 40-46. 44.

³⁶ Vissy i. m. (33. lj.) 40.; Molnár András – Téglási András – Tóth J. Zoltán: A magánjogi és az alapjogi érvelések együttélése – feszültségek és dilemmák. *Jogelméleti Szemle*, (2012), 2. 1-33. 1. <http://jesz.ajk.elte.hu/molnar50.pdf> (2021.10.04.)

A 28/2014. (IX. 29.) AB határozat a személyiségvédelem területén alakította ki az emberi méltósághoz való jog és a véleménynyilvánítás (sajtó) szabadsága összeütközése feloldásának mércéjét akként, hogy

„[m]indaddig, amíg valamely tájékoztatás nem visszaélés a sajtószabadság gyakorlásával, az emberi méltóság védelmével összefüggésben a személyiségi jogok sérelmére való hivatkozás ritkán alapozza meg a sajtószabadság gyakorlásának a korlátozását. Valamely jelenkori eseménnyel kapcsolatban a nyilvánosság figyelme elé került személyről készült képmás általában az eseménnyel összefüggésben az engedélyük nélkül nyilvánosságra hozható.”

A normaszöveg³⁷ a konkrét ügy tényállása ellenére némileg háttérbe szorult (nevezetesen: mennyiben tekinthetők a rendőrök közszereplőnek, közreműködésük közszereplésnek vagy a róluk készített kép tömegfelvételnek, mikor is a képfelvétel hozzájárulásuk nélkül is nyilvánosságra hozható, vagyis meddig tágíthatók e polgári jogi fogalmak), a hozzá kapcsolódó 1/2012. Büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozat³⁸ – amely szerint a nyilvános helyen vagy közterületen szolgálati kötelezettséget teljesítő vagy munkát végző személy e tevékenységének ellátása során nem minősül közszereplőnek, ezért a személyt beazonosítható módon, egyediesítetten ábrázoló képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához szükséges a hozzájárulása – pedig teljesen figyelmen kívül maradt.³⁹ Talán nem véletlen, hogy az 1/2012. BKMPJE hatályon kívül helyezésre irányuló indítvány a Ptk. módosításának igényét is megfogalmazta⁴⁰, illetve a jogirodalomban is kiemelték, hogy az Alkotmánybíróság e döntésében lényegében „hozzáírt” egy harmadik kivételt a Ptk.-hoz.⁴¹ E véleményekből az látszik, hogy ebben a határozatban az Alkotmánybíróság erősen a közvetlen horizontális hatály irányába lépett el.⁴²

Meg kell jegyezni, hogy a 8/2014. (III. 20.) AB határozatból nem egyértelmű, mi is a generálklauzulák igazi szerepe az Alaptörvény (alapjogok) és a magánjogi jogviszonyok kapcsolatában. Vajon kizárólag ezeken keresztül szűrődhet be az alapjogok világa a magánjogba vagy más rendelkezéseken keresztül is? Ha ez utóbbi igaz, akkor van-e olyan rendelkezés, amely erre a „csatorna” szerepre nem képes? A 28/2014. (IX. 29.) AB határozat többségi indokolása az alapjogoknak a magánjogba a generálklauzulákon keresztül történő behatolásáról nem ejtett szót, az érvelés középpontjában a Ptk. 1:2. § (1) bekezdése és az Alaptörvény 28. cikke áll, vagyis, hogy a bíróságok a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel (alkotmányos renddel) összhangban értelmezik. A bírói döntést

³⁷ A régi Ptk. és a Ptk. vonatkozó rendelkezése nem teljesen azonos. Így például a Ptk. a normaszövegben jelenítette meg a bírói gyakorlat által kimunkált „tömegfelvétel” kategóriáját.

³⁸ A jogegységi határozat a régi Ptk. szövegéhez kötődően, azt értelmezve született. A Ptk. hatályba lépését követően és a 28/2014. (IX. 29.) AB határozat meghozataláig annak fenntartásáról a Kúria jogegységi tanácsa nem döntött. Az Alkotmánybíróság határozatára is tekintettel azonban ezt a jogegységi határozatot hatályon kívül helyezték (1/2015. BKMPJE).

³⁹ A jogegységi határozat figyelmen kívül hagyására – legalábbis formálisan – alapot adott az, hogy az éppen vizsgált bírói döntés arra hivatkozást nem tartalmazott.

⁴⁰ „Végül a jogegységi indítvány az új Ptk. módosításának igényét is megfogalmazta annak érdekében, hogy az új Ptk. 2:48. § (2) bekezdése minősítse a főszabály alóli kivételnek a közhatalmat gyakorló, a bírói jogértelmezés szerint azonban közszereplőnek, 'közéleti szereplőnek' nem tekinthető személyről készült képmás nyilvánosságra hozatalát.”

⁴¹ Téglási i. m. (15. lj.) 168.

⁴² A közvetlen horizontális hatályról lásd: Gárdos-Orosz Fruzsina: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2011. 46-47., 67-71. A közvetlen horizontális hatály rendes bírósági gyakorlatban való megjelenéséről és kritikájáról lásd: Vékás Lajos – Vincze Attila: A Legfelsőbb Bíróság döntése az alapvető jogok polgári jogviszonyokban való alkalmazásáról – Gyülekezési jog birtokháborító jellegű gyakorlása. *Jogesetek Magyarázata*, (2011), 4. 9-14. 13-14.

megsemmisítő határozatot követően megismételt eljárásban ítéletet hozó Fővárosi Ítélet tábla ugyan kísérletet tett a közvetett horizontális hatály generálklauzulákhoz kötésére⁴³, erre az Alkotmánybíróság a 3/2017. (II. 25.) AB határozatában nem rezonált.

A 8/2014. (III. 20.) AB határozatban kifejtett érvelésre a kiválasztott határozatok közt szereplő többi alkotmánybírói határozat sem hivatkozik. Más döntésekben azonban elvétve találkozhatunk vele. Így a például a szintén devizahitel szerződésekkel kapcsolatos 34/2014. (XI. 14.) AB határozatban, a távhőszolgáltatással összefüggő 3052/2016. (III. 22.) AB határozatban vagy a munkajogi tárgyú 14/2017. (VI. 30.) AB határozatban. Az említett ügyekből kettő normakontroll, és nem valódi alkotmányjogi panasz eljárásban született. A legutolsóként hivatkozott határozatában az Alkotmánybíróság az értelmezését az EJEB ítéleteivel is megerősítette. Eszerint az Egyezmény 1. Cikke valamennyi szerződő államot arra kötelezi, hogy a joghatóságuk alatt álló minden személy számára biztosítsák az Egyezményből fakadó szabadságjogok érvényesülését. Az Egyezmény így nemcsak az emberi jogok tiszteletben tartásának, hanem védelmének kötelezettségét is elismeri. Ennek megfelelően az EJEB mindig az Egyezmény 1. Cikkével együtt olvasva kívánja meg, hogy a szerződő államok a magánszféra világában is gondoskodjanak az érintett egyezményi cikkelekből fakadó jogok érvényesítéséről.

A fentiekből az a következtetés adódik, hogy az alkotmánybírói gyakorlat nem igazán egyértelmű abban, miként fejthetik ki hatásukat az Alaptörvény rendelkezései a magánjog területén. Nem tisztázott egyrészt, hogy van-e különbség az alapjogi és az egyéb (alkotmányos célokat, értékeket megfogalmazó) alaptörvényi rendelkezések érvényesülése között, illetve hogy a generálklauzulák vagy bármely normán keresztül képesek-e beszűrődni. A vizsgált határozatok alapján megerősíthetőnek tűnik Téglási András megállapítása, miszerint a 8/2014. (III. 20.) AB határozatot követően Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolásban kifejtett álláspont többségivé válik, ennek középpontjában pedig az Alaptörvény 28. cikke áll.⁴⁴ A kisebbségben maradt alkotmánybíró szerint a többségi indokolás

„megengedhetetlenül leszűkíti az Alaptörvény 28. cikkét, mivel az általános jelleggel írja elő a bírák kötelezettségeként az alkalmazott jogszabályi szöveg értelmének megállapításánál az Alaptörvény bevonását, és nem szűkíti ezt le ezt a generálklauzula alkalmazásának esetére. Minden jogszabályi hely, melynek normatív tartalma nyitott, és így konkretizáló értelmezést igényel, kötelességként veti el a bíróságnak a 28. cikk révén az Alaptörvénnyel összhangban való értelmezést.”

Meg kell említeni azonban, hogy Pokol Béla a fenti álláspontját később⁴⁵ akként cizellálta, hogy az Alkotmány 28. cikke az alapjogok bevonását az értelmezésbe csak az állam versus magánfél közötti ügyekben teszi kötelezővé, kivéve, ha a magánfelek viszonylatában közügyi aspektus („közéleti irányultság”) jelenik meg. Egyébként az alapjogok közvetett hatását sem ismeri el. Ugyanakkor az Alaptörvény Alapvetés részébe foglalt alkotmányos értékdeklarációk bevonását a 28. cikk alapján a magánfelek közti viszonyban is lehetségesnek tartja.⁴⁶

⁴³ Az ítélet indokolása szerint a közvetett hatály tana értelmében az Alaptörvény rendelkezései a magánjogi generálklauzulákra keresztül szűrődnek be a polgári jogba, ezért elsősorban a képmásvédelem szabályai irányadók a perben.

⁴⁴ Lásd Téglási: i. m. (16. lj.) 151.

⁴⁵ Lásd Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolását a 14/2017. (VI. 30.) AB határozathoz.

⁴⁶ E megközelítés még nem tükröződik vissza az öröklési joggal kapcsolatos határozatban, amelynek előadó alkotmánybírója Pokol Béla volt. [5/2016. (III. 1.) AB határozat].

4. Összefoglalás

A csekély számú minta elemzése alapján az a következtetés vonható le, hogy az alkalmazott értelmezési módszerek tekintetében nincs számottevő eltérés a magánjogi ügyek és az összes vizsgált határozat között. Habár ezt az általános megállapítást egy szélesebb körű elemzés cáfolhatja, annyi már e szűk keresztmetszetű kutatás alapján is leszűrhető, hogy magánjogi jogviták esetében (is) kiemelkedő jelentősége a korábbi alkotmánybírósági határozatoknak, illetve a tág értelemben vett kontextuális értelmezésnek van. Az Alkotmánybíróság általában is ritkán foglal állást kifejezett módon az értelmezési módszerek köréről, szerepéről, súlyáról, ilyen, a magánjogi jogvitákat érintő specifikus megállapítással nem találkozhatunk.

A korábbi alkotmánybírósági határozatokra való hivatkozás gyakran a kidolgozott dogmatikai rendszer megerősítését szolgálja. Nehéz azonban eligazodni akkor, amikor e dogmatikai alapok kuszák. Ilyennek látom az alapjogok/Alaptörvény (?) „horizontális hatályának” kérdését az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Bizonytalan, hogy van-e különbség az alapjogok és az egyéb alaptörvényi rendelkezések (értékek, elvek, célok) magánjogi jogviszonyokba való beszűrődése között. Tisztázatlan a generálklauzulák szerepe is. Kirajzolódik ugyanis egyrészt egy, a generálklauzulákra korlátozott közvetett horizontális hatály tanának képe, amely azonban nem köszön vissza valamennyi magánjogi jogviszonnyal kapcsolatos határozatban, a vizsgált határozatok közül egyben sem. Talán leginkább a szerződési jogot érintő döntésekben kerül elő az érvelésben, legyen az normakontroll vagy valódi alkotmányjogi panasz eljárás. Másrészt, főképp az Alaptörvény 28. cikkére alapozva, a magánjogi norma absztrakciós szintjétől függetlenül elvárja az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel konform jogértelmezést. Sőt, egyes megoldásoknál a közvetlen horizontális hatály felé való elmozdulás is megfigyelhető. Márpedig az Alaptörvény 28. cikkén alapuló alkotmánykonform értelmezés hangsúlyossá tételével nincs garancia arra, hogy a magánjogi dogmatika és logika – a generálklauzulákon túl is – mentes maradjon az alapjogok meghatározó befolyásától. Ezzel pedig az Alkotmánybíróság ún. szuperbírósággá válik.

Az Alkotmánybíróság szuperbírósági jellege mutatkozik meg akkor is, amikor a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmén keresztül jut el a kifogásolt bírói döntés megsemmisítéséhez azért, mert a bíró önkényesen alkalmazta/értelmezte a magánjogi normát. E téren még szintén várát magára egy alaposabb szempontrendszer kidolgozása.

Felhasznált irodalom

Balogh Éva: Az Alkotmánybíróság határozata a közéleti szereplők bírálhatóságáról – A véleménynyilvánítás szabadsága, demokratikus vita és az emberi méltóság. Jogesetek Magyarázata, (2014), 3. 3-11.

Bedő Renáta: Az alapjogok érvényesülése magánviszonyokban Magyarországon – Fókuszban a fórumrendszer. *Fundamentum*, (2018), 1. 58-69.

Bragyova András: Az értelmezés hatalma. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2011), 1. 83-92.

Csehi Zoltán: A valódi alkotmányjogi panasz és a magánjog lehetséges jövőjéről. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2012), 2. 126-130.

Gárdos-Orosz Fruzsina: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2011.

Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris, 2012, 36.

Kovács Péter: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletére való hivatkozás újabb formulái és technikai a magyar Alkotmánybíróság, valamint néhány más európai alkotmánybíróság mai gyakorlatában. *Alkotmánybírósági Szemle*, (2013), 2. 73-84.

Kovács Péter: Az Emberi Jogok Európai Bíróságára és más nemzetközi egyezményekre való hivatkozás az Alkotmánybíróságon és a Nemzetközi Büntetőbíróságon: hasonlóságok és különbségek. *Miskolci Jogi Szemle*, (2020) 1. Különszám 145-135.

Molnár András – Téglási András – Tóth J. Zoltán: A magánjogi és az alapjogi érvelések együttélése – feszültségek és dilemmák. *Jogelméleti Szemle*, (2012), 2. 1-33. (<http://jesz.ajk.elte.hu/molnar50.pdf>; 2021.10.04.)

Szente Zoltán: *Érvelés és értelmezés az alkotmányjogban*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2013.

Téglási András: A magánjog alapjogiasítása – kritikák és veszélyek. *Jogelméleti Szemle*, (2020), 2. 164-172. 167.

Téglási András: Az alapjogok hatása a magánjogi viszonyokban az Alkotmánybíróság gyakorlatában az Alaptörvény hatálybalépését követő első három évben – különös tekintettel a tulajdonhoz való jog alkotmányos védelmére. *Jogtudományi Közlöny*, (2015), 3. 148-157. 150.

Vékás Lajos – Vincze Attila: A Legfelsőbb Bíróság döntése az alapvető jogok polgári jogviszonyokban való alkalmazásáról – Gyülekezési jog birtokháborító jellegű gyakorlása. *Jogesetek Magyarázata*, (2011), 4. 9-14.

Vissy Beatrix: Támpontok a valódi alkotmányjogi panasz hatókörének megállapításához. *Közjogi Szemle*, (2014), 2. 40-46.